

Karmen Puis **25 aastat ooperi-** **solistina Vanemuises:** **on väga suur privileeg** **teha tööd, mis paneb** **hinge helisema.**

*Jutuajamised Karmeniga
ning Karmenist*

TEKST TIUU RÕÖP

FOTOD RASMUS KULL, VANEMUINE

Karmen Puis on Vanemuise teatris alates 1997. aastast. Esimene ülesastumine oli Mikk Mikiveri 60. sünnipäevale pühendatud ooperigalal, mida juhatas Endel Nõgene. Sellele järgnes Emilia roll Verdi ooperis „Othello“ (lavastaja Mikk Mikiver, 1997).

Vastuseks küsimusele, millisen ta mäletab seda Karmenit, kellest neljandik sajandit tagasi sai Vanemuise ooperisolist, meenutab Karmen, et ta ei osanud midagi oodata. Loomulikult lootis, et ees ootavad huvitavad rollid, aga mida ooperisolisti töö endast päriselt kujutab ja mida see lauljalt nõuab – seda ette näha ta siis ei osanud.

„Lihtsalt tulin ja olin valmis tegema asju nii hästi kui oskasin,“ ütleb Karmen ja lisab: „Ma ei ole kunagi olnud esimese ešeloni laulja, pigem olen läbi aastate olnud tööhobune. See, kes teeb ära praktiliselt kõik, mis antakse. Olen rollide saamise nimel pidanud päris palju ette laulmas käima.“

Karmen ei pea end looduse poolt lahtiseks, näiteks näitlemises. Siin on väga suureks plussiks Vanemuise kolmežanrilisus. Olles laulnud muusikalides ja operettides, kus teevad kaasa oma maja draamanäitlejad, on laval olemise oskus tulnud väga paljus just suurepärase kolleegide jälgimisest ning nende suunavatest-abistavatest nõuannetest ja tähelepanemistest.

Järgmises küsimuses on provokatsiooni hõngu, kui pärin Karmenilt, mida tal on rohkem: annet või töökust? „Arvan, et nii üht kui teist. Tasakaal on kõige õigem: mõni asi võib tulla kergemalt, ande, loomuliku tunnetuse pealt, aga mingid asjad nõuavad palju vaeva. Laulmine on ju ikkagi mõnes mõttes sport: see on füüsilise treenimine kogu aeg, ilma tööta siin kahjuks või õnneks ei tule midagi. Ooperisolist on eriala, mille puhul on vaja teatavaid eeldusi, annet. Viisipidamatu ei saa ooperilauljaks. Samas on näiteid, kus töötahe ja sihikindlus võivad viia väga heade tulemusteni, mida andekas, aga laisk ei pruugi saavutada,“ vastab Karmen. Ta leiab, et töötegemise osa on päris suur, sest loomingulise vabaduseni ei jõua, kui kodutöö pole korralikult tehtud. Teatrilaval lauldes on nii palju aspekte, millega peab üheaegselt tegelema. Kõigepealt alusmaterjal – noodid, rütmid, tempod ja sageli võõrkeelne tekst. Siis lavastaja. Orkester. Partnerid. Dirigent.

„Lühidalt, see kombinatsioon on päris suur,“ võtab Karmen mõtte kokku ja lisab: „Ma just hilja aegu lugesin, et Maria Klenskaja on öelnud väga toredasti: näitleja amet on orja amet. Arvan, et lauljal on see veel hullem. Me sõltume nii paljudest asjadest ning lisaks on laulja mingis mõttes ka hääle ori. Väga hea näitleja saab teha seinast seinast asju, aga laulja üle oma hääle ei saa midagi. Ma võin ju tahta olla Violetta, aga ma ei ole. See, mis loodus on kaasa andnud, seab piirid.“

Väga hea näitleja saab teha seinast seinast asju, aga laulja üle oma hääle ei saa midagi. Ma võin ju tahta olla Violetta, aga ma ei ole.

Endel Nõgene, Vanemuise teatri muusika-juht ja peadirigent 1987–1999:

„Tulles teatrisse on igal andekal noorel siht ning eesmärk kuhugi jõuda, teisiti ei ole mõtet lavauksest sisse astuda. Vanemuine on Karmenile pakkunud suuri ning väikseid rolle. Kindlasti on nende seas neid, millest noor solist unistas, kuid rohkem on neid suuri kordaminekuid, mida isegi unes ei näe...“

Karmen särab sopranina ning ka mezzo'na – sarmikas, sisukas, targalt häält valitsev, andekas ja väga töökas solist, keda teatrikülastajad armastavad. Väga musikaalne ja tark ning paindlik ansamblipartner nii dirigendile, orkestrile kui ka kaassolistidele!“

Merle Jalakas, Vanemuise ooperisolist ja Karmeni garderoobikaaslane:

„Minu esimene kohtumine Karmeniga laval oli Händeli ooperis „Xerxes“ (1997), mille lavastas Joachim Herz Saksamaalt. Karmen alustas teatris mezzo'nas ja selles ooperis oli tal esimene pükste roll: naine, kes mängib meest, aga lõpus „paljastab rinnad“, et näidata kes ta tegelikult on... (Tõe huvides peab lisama, et pikantne stseen lahendati maitsekalt: Karmen avas jaki, mille all oli siivas korsett.) Oli see alles väljakutse noorele ooperilauljale – tõeline pähkel! Karmen sai sellega väga ilusti hakkama.“

Karmen armastab ooperit! Ta on tark laulja, stabiilne ja usaldusväärne lavapartner. Oma rolli analüüsib ta põhjalikult ning arutleb hea meelega ja on avatud konstruktiivsele kriitikale.

Karmen naudib suhtlemist: ta on parim garderoobikaaslane, kellega saab alati kõike arutada, lobiseda niisama ja naerda eluraskuste üle.

Ja veel üks tähtis asi: Karmen on üks haruldalt terve inimene!“

„Peer Gynt“ (2006).

See, kuidas Karmen samastab ooperilaulmist spordiga, ärgitab küsima: kas etenduse andmine on 100 meetri sprint või 3000 meetri takistusjooks või hoopis maraton? Selgub, et kõik sõltub rollist: mõni võib olla 100 meetrit sprinti. Näiteks Lisete osa ooperis „Põrgupõhja uus Vanapagan“ (2022) on sprint, sest on kontsentreeritud lühikesse aega ja on väga tihe. Vastukaaluks, Brangäne roll Wagneri ooperis „Tristan ja Isolde“ (2022) on ilmselgelt maraton. „Kuidas ennast jagada, on etenduseti erinev, aga füüsiliselt on see kokkuvõtmine igal juhul,“ ütleb Karmen ja lisab muigega: „Teinekord võid lühikesse rolli jooksul kõik ära vusserdada ja nii jääbki. Pikema rolli puhul saad enamasti asju siluda, heastada.“

Karmeni vanemad on matemaatikud. Ääriveeri uurin, kas ema-isa ei andnud mõista, et on teisigi toredaid elukutseid lisaks ooperilaulja ametile? Vastuseks kõlab kõigepealt naer ja siis tuleb selgitus: „Matemaatika poole mind tõesti ei tõmmanud! Mul on selles mõttes hästi tore oma vane-matega, et isegi kui nad mõtlesid, et jumal küll, mida see laps teeb, siis kätt ette nad ei pannud!“

Nad on toetanud seda, mida olen teinud, ning arvan, et neil on hea meel selle üle, mida teen.“

Vaadates tagasi 25 lava-aastale, leiab Karmen, et tal on hästi läinud. Seda kindlasti ka tänu ratsionaalsusele. Kahe jalaga maa peal olekule. Süsteemsele lähenemisele. Need omadused on temas tänu emale ja isale ning sellele, kuidas nad teda kasvasid: kõige paremas mõttes tegema asju korralikult. Viima lõpuni. Tegema nii hästi kui suudad.

Iga etendus või kontsert on väga elus asi: lavale minnes ei tea kunagi päris täpselt ette, mis juhtuma hakkab. Karmen peab end väga pragmaatiliseks, sest talle meeldib, kui laval kehtivad varem sõlmitud kokkulepped ehk keegi ei hakka „täiesti hullu panema“. Muidugi võib kõike juhtuda, sest laval ei ole masinad: kellelgi võivad laulusõnad meelest minna, mõni pill ei anna solistile oma soolopupiga seda õiget nooti või kleit võib seljast kukkuda... „Etenduse alguses me kunagi ei tea, kuhu see teekond läheb. Me lihtsalt loodame, et jõuame õnnelikult lõpuni,“ ütleb Karmen ja lisab naerdes: „Pooleli ei ole mul laval küll midagi jäänud!“

„Lavale minnes tasub aluspesu alati selga panna. Sobivas värvitoonis.“

Vahejuhtum seljast pageva kleidiga Donizetti ooperis „Maria Stuarda“ (2011). Karmen: „Lavastuses oli üks tohutult kiire kostüümivahetus ja selleks, et saaks kiiresti korsetti vahetada, oli haakide-paelte asemel pandud lukk. Ja see lukk läks katki! Ja siis oli nii, et ma pean lavale minema ja samal ajal tunnen, kuidas lukk hakkab altpoolt lahti minema... Nii kui hingasin, läks pihik laiemaks!“ Nii laulis Karmen Elisabetta keerulist aariat, kroon peas, mõök käes ja külge ees, sest selga saali poole pöörata ei saanud. Temal kleit laval seljast päris ära ei kukkunud, kuid selliseid asju on juhtunud, teab Karmen ja lisab: „Lavale minnes tasub aluspesu alati selga panna. Sobivas värvitoonis.“

Karmeni lemmikrollid. Publiku ja kriitikute arvamused ei pruugi alati kokku langeda, aga

millised osatäitmised on Karmeni südamele kõige lähemal?

Karmeni sõnul on tal olnud hästi palju toremaid rolle ja enamasti on need võrsunud kas huvitavatest ja headest partnerlussuhetest või lavastajast. Oma lavatee päris-päris algusest tõstab ta esile Dorabellat Mozarti ooperis „Così fan tutte“ (2000) ja lisab, et mingis mõttes tuli see tema jaoks liiga vara, hiljem olnuks Dorabellat palju huvitavam teha.

Järgmine lemmik on Elisabetta osa Donizetti ooperis „Maria Stuarda“ (2011) – mingis mõttes pauk luuavarrest: ta ei oodanud sellest mitte midagi, aga välja tuli ülitore.

Karmenile meeldis väga Mare Tomminga lavastatud ballett „Peer Gynt“ (2006), milles ta laulis nii Solveigi kui Anitra osa. Samuti „Lageda laulud“ (2019) oli ülihuvitav, ja tantsulavastus „Petruška pärastlõuna“ (2010). Pärast hetkelist järelemõtlemist ütleb Karmen: „Kõik balletid, milles olen kaasa teinud, on väga toredad olnud!“

„Figaro pulma“ (2010) krahvinna Almaviva, „Lõbusa lese“ (2011) Hanna, „Reigi õpetaja“ (2014) Catharina, „Jevgeni Onegini“ (2013) Tatjana, „Rehepapi“ (2013) Liina, Lisete „Põrgupõhjas“,

„Mary Poppins“ (2011).

„Lõbus lesk“ (2011). Jaan Willem Sibul, Karmen Puis, Tõnu Kattai.

loetleb Karmen armsamaid rolle ja lisab: „Väga kihvt oli „Mary Poppins“ (2011) – mängisin mingit erilist hullumeelset kurja lapsehoidjat. Lühike roll, sprindiroll põhimõtteliselt, aga mõnuga sai mängida täiesti halba ja ebameeldivat inimest!“

Need osatäitmised tulevad Karmenile esimestena meelde. „Rollide palett on olnud ülimalt mitmekesine. Ma tahaks loota, et need on ka publiku jaoks sellised, mis on ka nende arvates hästi välja tulnud. Või mis on pakkunud vaatajalekuulajale samuti midagi. Mitte ainult mulle.“

Oskar Puis, poeg:

„Kõige meelde jäävam roll, mida mu ema teinud on, on Eugen Kapi muusikal põhinevas jõululavastuses „Talvemuinasjutt“ (2005), kus ta mängis Juta tädi. Käisin vaatamas esietendust ja olin veel üsna väike põngerjas. Etenduse lõppedes pidin emale lavale lilled viima, kuid ma kartsin teda nii palju, et seisin kramplikult seina ääres lilled käes ja ei julgenud tema juurde minna. Järelikult täitis ta oma rolli nii hästi, et suutis mind laval olles veenda, et ta ongi kuri tädi.“

Viviane Kallaste, Heino Elleri muusikakooli klassikalise laulu osakonna juhataja:

„Kohtusin Karmeniga, kui ta oli keskkoolitüdruk ja laulis Tartu noortekooris. Tal oli imeline Mozarti soprani hää! Kaunis, lüüriline sopran. Käisin koori juures sõpradel Leppojadel abiks ja Karmen jäi mulle meelde.“

Lauljatee on tal mõnes mõttes olnud käänuline: ta on laulnud nii lüürilise soprani kui aldi partiisid, igal juhul on ta jälle jõudnud välja sopranini, mis minu meelest on imeline. Karmen on väga heas vormis. Hoolitseb igas mõttes enda ja oma hääle eest ning on vägagi erilise suhtumisega inimese kõigesse sellesse, mida ta teeb.

Karmen meeldis mulle täitsa hästi Tatjanana „Jevgeni Onegini“, Catharinana „Reigi õpetaja“ ja „Don Giovanni“ (2021) Donna Elvirana. Mida edasi, seda paremaks läheb. Sisuliselt ja igas mõttes – küpsus tuleb või on käes.

Mul on üks väga eriline mälestus, sellest on juba aastaid. Tegime Jaani kirikus Elleri kooli lauluosakonnaga kontserdi ja laulsime Wagneri soololaulud kõik läbi. Karmen laulis „Wesendoncki

„Mulle meeldib, kui laval näidatakse kunsti endas, mitte ennast kunstis. Ausalt ja siiralt. Ja ma püüan sellele mõttele ise alati laval alluda.”

laule“. Ma ütleks, et see oli üks parimaid asju, mida ma Karmenit laulmas olen kuulnud. Mulle väga-väga meeldis.“

Kääname jutujärje tagasi Karmeni vanemate juurde: mis rollid emale ja isale on kõige enam meeldinud? Vanemad olevat aeg-ajalt saladuslikud – on olnud juhuseid, kui lavale on saadetud kommid või lilled ning selgub, et ema ja isa on salaja piletid ostnud ja tulnud mõnd tükki juba mitmendat korda vaatama.

Karmen arvab, et tema Tatjana meeldis vanematele väga, ja lisab: „Ma ei olegi kunagi niimoodi küsinud... Peakski küsima! Täitsa huvitav oleks endalgi teada, aga pigem arvan, et nad hoiavad lihtsalt põialt ja soovivad, et mul läheks hästi. Ema on öelnud, et esietendusel muretseb tema saalis rohkem kui mina laval.“

Lea ja Tiit Lepmann, Karmeni ema ja isa:

„Kindlasti pole me muusika alal suured asjatundjad ja loomulikult on meie arvamus tugevalt erapoolik. Oleme näinud praktiliselt kõiki tema rolle teatrilaval ja käinud palju ka kontsertidel. Elanud talle kaasa, ikka ootusärevus hinges.

Teineteisest sõltumata leidsime me mõlemad, et kõige enam on meeldinud tema Tatjana „Jevgeni Oneginis“, seda oleme vaadanud mitmeid kordi. Väga puudutas ka tema Charlotte „Wertheris“.

Ootame taas „Madame Butterfly“ etendust, et seda veel kord vaadata. Kui ta oktoobris kontserdil laulis Karmeni „Habanerat“ – see oli lihtsalt super!

Teame, et Karmen endale allahindlust ei luba ja tahab kõike teha nii hästi kui suudab. Soovime, et kaunis muusika tema ikka üles leiaks ja vastupidi ka – et tema leiaks üles kauneimad aariad.“

Klassikalise laulu õpetaja Karmen: tahaks suunata inimest, et temast saaks interpreet.

Tee Heino Elleri muusikakooli klassikalise laulu õpetajaks sai alguse Õpetajate seminari kaudu, kus Karmen andis tulevastele muusikaõpetajatele hääleseade tunde. Viviane Kallaste, kolleeg Vanemuise teatris ning siis juba osakonna juhataja Elleris, helistas ja pakkus: tule, meil on värsket verd vaja!

„Ma natuke ikka mõtlesin ka. Kas ikka julgen? See on ju vastutus! Äkki on inimesel soov päriselt lauljaks saada ja mis siis, kui ma selle kuidagi ära rikun, ühel või teisel moel?!“ kirjeldab Karmen oma toonaseid kõhklusid. Nüüdseks on ta õpetanud juba vaat et 20 aastat.

Karmen tunnistab, et on kõigile oma õpilastele esimesel õppeaastal öelnud: laulja elukutse on – dramatiseerimata ja idealiseerimata – töö nagu iga teinegi. Nii šanss õnnestuda kui ka võimalus, et midagi võib viltu minna, on ülisuur. Ooperilaulja elukutse sõltub juhustest. Loomulikult ka tööst ja andest, aga ikkagi on asju, mida sina ei kontrolli. Sa võid tohutult panustada, aga võid olla vales kohas; sa ei pruugi meeldida mõnele otsustajale, kuni selleni välja, et sel korral soovib lavastaja blondi solisti, aga sina oled brunett... „Ehk siis kokkuvõttes: vali see eriala siis, kui siin ilmas ei ole mitte midagi muud, mida sa teha tahaksid! Kui on midagi muud, siis see on tõenäoliselt lihtsamalt saavutatav. See eriala on tugevatele,“ võtab Karmen ooperisolisti ameti varjuküljed kokku.

Tänu suurele lavakogemusele on Karmenil lihtsam näha, milleks õpilasel eeldusi on. Lauljad naeravad, et iga lavale minek on põhimõtteliselt eksam või atesteerimine. Kui pingetaluvust napib, on õigem olla kooris, sest seal on turvalisem. Levinud aasimise kohaselt on lauljal aju asemel resonaator. „On vale arvata, et lauljal ei ole mõistust vaja – on, ja kuidas veel! Üks tuntud lauluõpetaja on öelnud: lauljal tuleb kõigepealt mõistus, siis süda ja kõige lõpuks hää,“ ütleb Karmen.

Viviane Kallaste:

„Minu meelet on Karmen väga hea kasvatusena, väga selge arusaamisega distsipliinist ja korrast. Ma pole kuulnud, et ta sellepärast koolis tunde ei tee, et teatris hakkab esietendus tulema! See võib puudutada ühte või kahte päeva, aga mitte rohkem.

Ma arvan, et Karmen on inimene, kes oskab oma elu planeerida.“

„Põrgupõhja uus Vanapagan“ (2022).

„Lageda laulud“ (2019).

„Jevgeni Onegin“ (2013). Linus Börjesson ja Karmen Puis.

Maari Ernits, Karmen Puisi õpilane Heino Elleri muusikakoolis 2008–2011:

„Karmen on õpetajana soe, rahulik ja alati toetav. Ilma Karmeni õpetusteta ei oleks ma jõudnud sinna, kus ma olin. Karmeni soovitusel lauldud sõnadele tähenduse leidmiseks ja iga viisijupi erilisest tegemisest tagasid selle, et kui läksin oma esimestele väliskoolide ettelaulmistele, mind märgati. Mul oli oma lauluga midagi öelda ja Karmen aitas mul seda kõike teostada. Olen tänulik, et sain alustada oma õpinguid pedagoogi juures, kellel oli ja on loomulikult ka praegu aktiivne lauljakarjäär – vestlused karjäärist, lavatööst ja inimestest valmis-tasid mind paremini ette iseseisvaks lauljateeks.“

Karmeni kammerlik külg. Küsimusele, miks ta teeb kammermuusika kavu, vastab Karmen lühidalt: „Sest see meeldib mulle!“ Nähes, et nii napist vastusest on vähe, lisab: „Kui ma teen kammermuusika kontserte, on mul hästi toredad partnerid, eriti Jaanika Rand-Sirp. Teatris sa loed uuslavastuse käsikirjast, mida pead tegema hakkama, ja see ei pruugi alati olla unistuste roll.“

Enamasti ei olegi, aga kuna see on su töö, siis püüad leida sellest suhkrutüki, teha endale huvitavaks, motiveerida ennast. Olen teatris teinud 67 rolli ja eks seal ole igat sees. Aga kammerkava saad ise kokku panna, ise valida, kellega teed, miks teed ja mida sellega öelda tahad.“

Karmen toob välja kammermuusika raskuse: seal on sees väga palju meeleolusid. Kui teatrilaval on lauljal võimalik end „peita“, sest publikul on nii palju muud vaadata, siis kammermuusikas on laval kaks või kolm inimest ning nad peavad ühe lühikese laulu või romansi jooksul jutustama mingi loo. Suutma mõjuda. Lisaks on publik lähemal ja kontakt vahetum. Karmen tunnistab, et teatrilaval tunneb ta end turvalisemalt.

**Jaanika Rand-Sirp, pianist, 1996–2013
Vanemuise lauljate repetiitor, alates 2013.
aastast repetiitor Rahvusoperis Estonia:**

„Karmen kuulub kindlasti nende väheste eesti lauljate hulka, kes tegelevad kammerlaulu žanriga järjepidevalt ja süvenenult. Mõte valmistada ette järjekordne uus kava paneb Karmenil alati

„Reigi õpetaja“ (2014). Mati Turi ja Karmen Puis.

silma särama. Ta pole kunagi peljanud vaeva ja tööd, mida nõuab ühe kammerkava ettevalmistamine ja esitusküpseks viimistlemine.

Olen kindel, et tegelemine selle kauni žanriga läbi kogu oma loometee on Karmenit tohutult arendanud nii muusiku, interpreedi kui ka isiksusena.

Meie koostöö kontserdilaval on nüüdseks olnud juba nii pikk, et mõistame ja tunnetame üksteist ilma sõnadeta, lennult. Tajume muusikat väga sarnaselt ja selline mõttekaaslus on interpreedile suurim kingitus.

Rääkides muusikast, mis Karmenile on hinge lähedane, tooksin välja Wagneri, Richard Straussi, Sibeliuse, Tšaikovski ja Rahmaninovi loodu. Erilise koht tema südames kuulub aga kindlasti eesti muusikale, on ju laulja suurim rõõm, missioon ja privileeg esitada muusikat oma emakeeles. Meie kontsertidel kõlab sageli Ester Mägi, Mart Saare, Eduard Oja ja Eduard Tubina looming.“

Karmeni tagala: inimesed, kes on tema kõrval iga ilmaga. „Kindlasti ema-isa, Peep, Oskar, mu parimad sõbrannad, keda ei ole palju. Pigem vähe. Need, kellele saan helistada ja öelda:

„Issand! Nüüd on kõik õudne!“ või vastupidi: „Nüüd on kõik niiiiiini hästi!“, loetleb Karmen oma kalleid inimesi.

Jutuajamine muutub veelgi isiklikumaks, kui küsin, mitut inimest Karmen tunneb, kes on abiellunud Vanemuise teatri väikeses majas, jõulu- laupäeval. „Kahte, üksi ei saa abielluda,“ on vastus lühike. Järgmine repliik oli mõeldud sõbraliku lõõpimisena: „Nii et sel hetkel sõlmsid sa kaks abielu? Nii Peebu kui teatriga?“ Karmen on mõtlik: „Ma ei ole sellele kunagi niimoodi mõelnud. Aga näed, väga huvitav, minu esimene suurem ülesastumine oli väikeses majas. Rambi kaanefoto on ka väikeses majas tehtud, sest tundsin, et tahan neid fotosid just väikese maja laval teha! Ovaalsaali ja selle peale, et olen seal 29 aastat tagasi oma jah-sõna öelnud, ma tõesti ei mõelnud!“

Kodu on koht, kus Karmen molutab. Selline mitte midagi tegemine ei ole loomuomane, vaid visa õppimisega omandatud. Molutamise oskus on eriti oluline, kui on kiire periood, siis tuleb end jõuga vedelema sundida ning mitte välja teha tolmurullist põrandal või triikimata pesust. Aias on see kõige keerulisem, ütleb Karmen.

„Ning oksapurustaja! Väga hea masin frustratsiooni leevendamiseks! Kui oled väga vihane, siis lähed ja pressid oksi purustajasse ja – oh, väga mõnus!“

Perel on suur aed ja see tahab tegemist, kuid õnneks on ilmselt laisad, aga nutikad inimesed välja mõelnud igasuguseid elu lihtsamaks tegevaid aparate: robotmuruniiduk, igasugu trimmerid, naistele sobilikud oksasaed, mille aku limiit on 20 minutit. „Selline tööriist ei lase päris hulluks minna!“ naerab Karmen ja täiendab loetelu: „Ning oksapurustaja! Väga hea masin frustratsiooni leevendamiseks! Kui oled väga vihane, siis lähed ja pressid oksi purustajasse ja – oh, väga mõnus! Masin teeb kõva lärmi ja kõik su mured kaovad koos okstega purustajasse!“

Kolleegid teatrist kiidavad Karmeni seenehoidiseid ja, võib ka nii öelda, mul on missioon välja selgitada mustasõstraketšupi retsept. Karmen on silmnähtavalt lõbustatud: „Leidsin ühe õpetuse ja olen seda vastavalt olemasolevatele asjadele tuuninud. Kasutan suitsutatud soola, see annab teise meki, ja tšillit tuleb ka panna! Olen pigem eksperimenteerija. Maitsen ja mekutan. Purke on mul abiruumis palju.“

Kodustest tegemistest rääkides muutub Karmen mõtlikuks: „Kui kodus on kõik korras ja sa tead, et sinu lähedastega on hästi, on see juba pool võitu, sest siis saab rahulikult muid asju teha. Selleks, et saada aru, kui õnnelik sa oled, tuleb põhjas ära käia. Sest muidu sa ei oska hinnata seda, mis sul on. Me harjume ära. Võime ju

Karmeni mustsõstraketšup

- 1 kg musti sõstraid
- 1 tšilli
- 300 g suhkrut
- 0,5 klaasi õunaäädikat
- 2 tl jahvatatud kaneeli
- 0,5 tl jahvatatud muskaati
- 0,5 tl jahvatatud pipart
- noaotsaga soola

Keeda marju 5 minutit, lisa tšilli ja püreesta saumikseriga. Lisa suhkur ja keeda 20 minutit madalal kuumusel. Sega aeg-ajalt. Vahetult enne kuumutamise lõppu lisa ülejäänud koostisosad.

tahta igasuguseid asju, aga selleks, et olla rahul ja õnnelik, on vaja osata rõõmu tunda sellest, mis sul on, ja leppida sellega, mida pole, ja mitte lasta argipäevas lahustuda nendel asjadel, mis on olulised. Inimesed on olulised.“

Oskar Puis:

„Mu ema muudab kurvaks, kui ta peab koduseid töid üksi tegema, näiteks aiatöid või koristama. Rõõmsaks teeb teda, kui mul läheb hästi või kui teda tema kohustuste juures aidatakse. Plusspunktid, kui ta ise abi ei palu, kuid seda sellegipoolest saab!“

Mare Tommingas, Vanemuise balletijuht:

„Carmen Puis. Suurte hirvesilmadega naine. Sügav, kummaline, aus ja ilus. Orgaaniline hääl liikumises läbi keha kalligraafilise joonise. Alandlik lavastaja idee teenistuses. Professionaal suure algustähega.“

Loo kirjapanija tänab kõiki, kes lisasid nüansse, värve ja sügavust Karmeni portreele.